

## AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ HATÁSA A MAGYAR CSERKÉSZMOZGALOMRA

„Emberebb ember, magyarabb magyar”  
(Sík Sándor)

A cserkészlet a világ leghatárterjedtebb ifjúságnevelő mozgalma.<sup>1</sup> Meghatározásának pillérei: az önkéntesség, vallásosság, politikamentesség, alapelve: kötelességteljesítés Isten, embertársaink és önmagunk iránt. Ezek az értékek a kezdetektől jelen vannak a cserkészletben.

A mozgalom alapítója a britt Robert Baden-Powell (1857–1941), aki 1908-ban rendezte meg az első tábort 24 fiú részvételével. Célját a *Scouting for boys* (Cserkészlet fiúknak)<sup>2</sup> című könyvben foglalta össze, s indította világhódító útjára a cserkészletet. A reformpedagógia alapelveihez hasonlóan önállóságra, talpraesettségre, testi és lelki egészségre nevelte a fiatalokat, akik a társadalom értékes polgáraivá váltak. A táborozók a kisközösségi együttlétben a napi teendők során az önellátást, a környezet és az embertárs iránti felelősséget sajátították el. Hazánkban 1910-ben Králik László tanár ismertetésében, gimnáziumi értesítőként jelent meg Baden-Powell műve.<sup>3</sup> Ezzel párhuzamosan néhányan hozzájutottak az angol könyv egy-egy példányához vagy annak német változatához,<sup>4</sup> tervbe vették a fordítását, vagy foglalkozásokon, előadáson ismertették az új mozgal-

---

<sup>1</sup> A 21. század elején 216 országban működik a mozgalom, melyet a Cserkészmozgalom Világszervezete, a WOSM (World Organization of Scout Movement) fog össze.

<sup>2</sup> BADEN-POWELL 1908.

<sup>3</sup> BALÁZSI 1910.

<sup>4</sup> Az angol cserkészletnél katonásabb német mintát követve, a cserkészlettel párhuzamosan alakult meg hazánkban a Magyar Őrszem Szövetség. Az első őrszem csoportok a budapesti polgári iskolák tanulóiból, felekezeti hovatartozástól függetlenül alakultak. E mozgalom élére Tas József és Demjén Béla állt. Az őrszemeket a hazai szabadkőművesség is támogatta. A nevelés középpontjában a sport, a testi fejlesztés állt.

mat.<sup>5</sup> Az első magyarországi csapatok megalakulása olyan intézményekhez és egyesületekhez köthető, ahol már korábban is volt vallási és szociális alapokon nyugvó ifjúságnevelés. Ilyen volt az elsőként cserkészcsapatot alapító Magyarországi Keresztyén Ifjúsági Egyesület (KIE) és a Regnum Marianum.<sup>6</sup>

Kápolnai József cserkésztestet előzményként tekint az 1901-ben Kolozsváron, majd Szászvárosban alapított ún. Kuruc dandárookra és a Nemzeti Phalanxra.<sup>7</sup> Ugyanakkor a különböző, már működő iskolai

---

<sup>5</sup> A visszaemlékezések szerint a gimnazista Kánitz István még 1909-ben kapta ajándékba az angol könyvet. Ő lesz a Királyi Egyetemi Gimnázium (KEG) csapatának fő szervezője.

<sup>6</sup> Elsőként a Magyarországi Keresztyén Ifjúsági Egyesület (KIE) született meg 1883-ban, Szabó Aladár teológus kezdeményezésére. Az egyesület célja azon fiatalok összegyűjtése volt, akik hitük segítségével és terjesztésével törekedtek a szellemi és fizikai fejlődésre és embertársaik iránti segítőkészségre. A KIE első tagjai egyetemi hallgatók voltak, de hamarosan kiemelkedő szerepet vállaltak az iparosság, a kereskedő réteg, végül a parasztság fiataljainak szentelt szolgálatával. A KIE elnöke, dr. Szilassy Aladár alakította meg az első magyar cserkészcsapatot. A mozgalom 1950-ben feloszlott, majd hivatalosan az 1980-as években szerveződhetett újjá. Az 1880-as években alakult a Regnum Marianum Közösség is, pap-hittanárok közösségeként. Prohászka Ottokár 9 tanítványa közös házba költözött, ahol szerethez hasonlóan, ám fogadalom nélkül éltek és tevékenykedtek. Fő feladatuknak a fiúgyerekek és fiatalok természetes alapokon álló katolikus szellemű nevelését tekintették, különös tekintettel a szegényekre. A Magyar Cserkészszövetség alapító ülésén a cserkészcsapatuk a 3. számot kapta meg. A gyermek- és ifjúsági irodalmi hatása országos jelentőségűvé vált a Zászlónk, a Nagyasszonyunk és a Kis Pajtás havilapokkal. A máig működő közösség a második világháború utáni üldözés idején átalakult papok és laikusok testvéri közösségévé.

<sup>7</sup> KÖHLER 1985. 9. A Nemzeti Phalanx szintén a század elején megindult mozgalom, melynek keretében iskolai céllovó csapatok alakultak. „A gimnáziumok céllovó tanfolyamokat nyitnak rendre, az egyetemek ezt már régóta kultiválják; most legújabbán pedig már a kisebb gyermekekbe is katonai szellemet igyekeznek beoltani. Ezt a célt szolgálja az ugynevezett „Nemzeti Phalanx” [...] Pest megyének már nagyon sok községében működnek a phalanx helyi csoportjai, melyek valóságos katonai gyakorlatokat végeztenek az iskolás gyerekekkel.” Békésmegyei Közlöny 1908.

[http://library.hungaricana.hu/hu/view/BekesmegyeiKozlony\\_1908\\_2/?pg=244&layout=s](http://library.hungaricana.hu/hu/view/BekesmegyeiKozlony_1908_2/?pg=244&layout=s) Letöltve: 2016. 01. 29.

1914-re azonban nem sok maradt ebből a mozgalmából, a Nemzeti Phalanx hatására felállított ún. Iskolai Zászlóaljok sem igazán működtek. A cserkészzel való szellemi rokonságát a kortársak elismerték, egyoldalúságát azonban kifogásolták. Lásd például TELL 1914. 30–31.

egyesületek, sportkörök – mivel feladatukhoz nem kapcsolódtak a fent említett értékek – nem váltak a megalakuló csapatok magjaivá.<sup>8</sup>

A nagybecskereki értesítő közvetítette először a cserkészlet alapelveit, eszmeiségét. Králik bevezetőjében kiemelte, hogy ezeket kell átvenni, s a magyar viszonyokhoz, célokhoz igazítani.<sup>9</sup> A nagy háború kitöréséig néhány csapat alakult. Az első dr. Szilassy Aladár (1879–1912) alapításában jött létre a KIE serdülői biblia kör tagjaiból 1910-ben. Ez volt a BKRIE (BRIE), a Budapesti Református Ifjúsági Egyesület cserkésző őrsé.<sup>10</sup> A következő évben alakult a KEG csapata. Itt Kánitz István diák volt a kezdeményező, ki öccsének osztálytársaiból szervezte a cserkésző őrsöt.<sup>11</sup> 1912-ben a Budapesti Kegyesrendi Gimnáziumban (BKG) alakult csapat, második osztályos tanulóknak köszönhetően. A diákok végül Sík Sándor osztályfőnököt levélben kérték meg, hogy segítse elképzelésüket.<sup>12</sup> Abban kiemelték, hogy „*A csapatba csak olyan fiút veszünk be, aki megbecsüli magát az iskolában is*”.<sup>13</sup> A Regnum Marianum csapatalapítása szintén 1912-re tehető. Őket követték a Budai Ifjúsági Kongregációk (BIK)<sup>14</sup> cserkészei 1913-ban, mely esztendőben már létezett az Óbudai Református Egyházközség (ORE) csapata is. 1913-ban alakult a pestszentlőrinci és a komáromi csapat, valamint Dömény Lajos (1880–1914) szervezésében a Kadimah. A polgári iskolák tanulói a német mintát követő őrszemekhez csatlakoztak.

A csapatok elsősorban a fővárosban koncentrálódva jöttek létre. Az alapítási kedvet nem befolyásolta sem a Magyar Cserkész Szövetség hivatalos megalakulása 1912-ben, sem a Magyar Őrszem Szövetséggel való egyesülés 1913-ban. Maradt az alulról jövő kezdeményezés, a véletlenszerű ismeret- és tapasztalatszerzés, majd a csapatalapítás. A

---

<sup>8</sup> A kor ifjúsági szervezeteire vonatkozóan lásd P. MIKLÓS 1997. 35–43.

<sup>9</sup> BALÁZSI 1910. 8.

<sup>10</sup> Az alsópéli falusi gyerekekből szervezett próbatábornak nem lett folytatása, a mozgalom a városokban terjedt el.

<sup>11</sup> A Farkas őrs a téli szünetben, december 27-én alakult meg. Kánitz már két éve terjesztette Baden-Powell tanítását, barátaival 1911 nyarán tábor is szervezett.

<sup>12</sup> N. N. 1923. 7.

<sup>13</sup> A tanulók által 1913. január 18-án írt levél eredeti példánya elveszett. Szövegét gépelt másolat őrzi. Piarista Levéltár V. 11. 2. BKG Cserkészcsapat iratai.

<sup>14</sup> A Budai Középkolai Mária Kongregáció csapatát Erős Gusztáv hívta élete. Borsiczky Sándorral és a Szent Imre Kör tagjaival közösen 1912-13 telén előadássorozatban ismertették a fiatalokkal az angol mozgalmat. N. N. 1938. 20–21.

folyamatot jól példázza a BIK születése.<sup>15</sup> 1914 júniusában a cserkészörsemek száma 3000 főre tehető.<sup>16</sup> Ekkorra kialakult a csapatélet, melynek fő jellemzői egységesen a téli őrsi foglalkozások, a nyári táborozások, a kirándulások és a cserkészetet bemutató, népszerűsítő rendezvények voltak. Megjelent a csapatok közti kapcsolat és együttműködés is, melynek legemlékezetesebb példája a vági tutajtúra.<sup>17</sup> Az érdeklődők a Zászlónc című lap hasábjain 1913-tól rendszeresen olvashattak a cserkészetről.

Közben a városi polgárság és a pedagógusok többsége értetlenül, elítélően nézte a cserkészkalapban, nyakkendőben járó fiatalokat.<sup>18</sup> A nagyhirű hazai tanárok ellenezték az ifjúság cserkészettel való kapcsolatát.<sup>19</sup> Igaz, néhányan rövid idő alatt szemléletet váltottak. A fennmaradt naplórészletek, visszaemlékezések mind megemlítik a negatív fogadtatást. Ismertek Szerb Antal naplójegyzetei, melyekben említést tesz ezekről a problémákról: „*Elhatároztam, hogy nem fogok*

---

<sup>15</sup> A Mária Kongregáció öt fiatalja az elméleti ismeretek megszerzése után ellátogatott a BRIE által Pestszentlőrincen rendezett első magyar cserkésznapra 1913. március 25-én. Ez a nap lett csapatalapításuk dátuma. N. N.1938. 20–22.

<sup>16</sup> A Magyar Cserkész-Örsem Szövetségben az örsemek elveinek háttérbe szorulása mellett az örsem elnevezés is kikerült az elnevezésből.

<sup>17</sup> Az 1913-ban megrendezett tutajtúrán 105 cserkész vett részt, többek között a BKG, az RM, a komáromi, szegedi, marosvásárhelyi, kolozsvári és pozsonyi csapatok tagjai. Ez már a második ilyen mozgótábor volt. Az elsőt 1909-ben szervezte a Zászlónc folyóirat, ahol 15 fő részvételével zajlott a tutajozás. Mindannyian szerepet vállaltak a mozgalom hazai szervezésében. A 1913-as tábor megszervezését szintén a Zászlónc kezdeményezte. Célja a tapasztalatszerzés volt, amelyre az első cserkész kézikönyv megírásához volt szükség.

<sup>18</sup> Egységes magyar egyenruha ekkor még nincsen, a felszerelést Angliából kellett beszerezni. Lásd például a BKG első sátrának számláját. Piarista Levéltár V. 11. 2. BKG Cserkészcsapat iratai.

Elsőként turistaboltban kezdik el árulni a ruházati cikkeket, sátrakat és egyéb kellékeket.

<sup>19</sup> Sík Sándor így idéz egy 1913-as pedagógiai véleményt: „Nem kell cserkészet! A fiú az iskolában megkap mindent, amire szüksége van; a tornatanár gondja a testnevelés; a hittan, a történelem, a magyar órák a vallásos, jó hazafi nevelésére igen alkalmasak. A sport, a turisztika, a lövőgyakorlatok, a kötelező kirándulások az iskola tanulmányi életét kiegészítve teljes emberré nevelik a diákot anélkül, hogy szöges bottal bökődnek a padlót s kormos katlanokat cipelnének a Zugligetbe....” SÍK 1922. 30. Lásd még GERGELY 1989. 30.

*törödni a cserkészgyűlőkkel.*” – írta kiscserkészként 1914. január 18-án.<sup>20</sup>

Pedig a cserkészöket nem csak különös ruházatukról lehetett felismerni. A cserkészfogadalom és törvény útmutatást adott a mindennapi viselkedéshez. A törvény 10 pontja nem tiltásként lett megfogalmazva, hanem pozitív értékeket közöl. A háború időszakára vonatkozóan az alábbi pontokat érdemes kiemelni:

„2.§ A cserkész hű koronás királyához és hazájához. A cserkész hazaszeretete olyan, hogy mindenkinek követendő példát mutat. Jó polgárnak készül, arra használja fel tehát minden idejét, hogy testben-lélekben valóban hasznos tagja legyen hazája társadalmának. 3.§ A cserkész kötelessége, hogy hasznossá tegye magát s segítsen másokon. Fel kell áldoznod szórakozásodat, kényelmedet, sőt biztonságodat is, hogy ezt tehessed. Ha nehéz a választás, tedd fel magadnak a kérdést: Mi a kötelességem? de ily értelemben: Mivel használhatok leginkább másoknak?!- s e szerint cselekedjél! Ezenkívül kötelességed még naponta legalább egy jótett. Légy résen, hogy bármikor életet mentess s sebesülteknek segílyt nyújthass.”<sup>21</sup>

1913-ban a cserkészek és őrszemek egyesülésekor a paragrafusok módosultak, lényegük azonban nem változott:

„... 2.§ Légy hű Istenhez, koronás királyodhoz és szeresd a hazádat igazán. 3. §Légy mindig kész segíteni másokon, védeni a gyöngéket és kimenteni a veszélyből másokat – még életed árán is... 5.§ Légy szigorú magaddal szemben, kedves, lovagias és szolgálatkész mindenki iránt. Keresd az alkalmat arra, hogy minden nap tégy valami „igazán jót”.”<sup>22</sup>

---

<sup>20</sup> SZERB 2001. 16. Velösy Béla visszaemlékezéseiben a következő sorok olvashatók: „A magyar cserkészlet ’öskorában’ nem volt nagy gyönyörűség cserkészruhában végigmenni az utcán (megjegyzés Budapesten)! – a csirkászok [...] ’modern hülyék’ titulusok, némi kódobálással tetézve, még az enyhébbek közé tartoztak”. Velösy Béla – a KEG parancsnoka – visszaemlékezései. A részletet közli KÖHLER 1985. 31.

<sup>21</sup> Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Magyar Cserkészszövetség Levéltára (a továbbiakban: MNL OL MCSL) P1349. Pótfélvétel, 1912.

<sup>22</sup> Az Országos Cserkész-Őrszem Szövetség alapszabályai. MNL OL MCSL P1349. Pótfélvétel, 1913.

A napi jócselekedet elvégzése kézzel fogható, ellenőrizhető, a hétköznapi életben is könnyen teljesíthető cserkészfeladat. „*Egy hölgynek a villanyosban helyet adtam.*” – jegyezte fel Szerb Antal.<sup>23</sup> A hétköznapi életben, kirándulásokon, táborozás alkalmával jó hasznát vették az elsősegélynyújtásról őrsi órákon tanultaknak. Többen meghatározó emlékeknek írják le, miként láttak cserkészeket elsősegélynyújtás közben, s a határozott cselekvés, a speciális ismeret hatással volt arra, hogy maguk is csatlakozzanak a mozgalomhoz.<sup>24</sup>

Az első világháború kitörésekor a magyar cserkészlet szervezettsége, ismertsége még kezdetleges állapotban volt. Mégis „Mindenfelől megnyilvánult az az akarat, hogy a csapat erejét a haza szolgálatába állítsák.”<sup>25</sup> A vezetők felismerték, hogy a hátszágban rengeteg önkéntes munkára adódik lehetőség, az idősebbek pedig másokhoz hasonlóan hazafias lelkesedésből és a cserkésztestvérnyelvi szellemében katonának álltak. Hamarosan a cserkészmozgalom is gyászolta hősi halottait.<sup>26</sup> A mozgósítás napjaiban mind az utcára mentek, színes nyakkendőikről lehetett megismerni a csapatok tagjait.<sup>27</sup> A különböző helyszíneken, a nyár folyamán állandó segítővé váltak a cserkészek. Legtöbbször a Budapesti Önkéntes Mentő Egyesület szolgálatába álltak. Feladataik ellátását segítő „Igazoló” lapot kaptak.<sup>28</sup>

---

<sup>23</sup> SZERB 2001. 14.

<sup>24</sup> 1913. március 25-én a BRIE által rendezet első cserkésznapon is szükség volt elsősegély nyújtási ismeretekre. A Mária Kongregáció diákja Éliás Elemér sportverseny közben megsérült. A BRIE tisztje részesítette elsősegélyben, a nap végén társai maguk készítette hordágyon szállították haza a fiút. A BIK csapatalapítás napja így lett az első cserkész jótett napja. N. N.1938. 22. „Ma voltam ródlizni. Pál kifecamította derekát, a cserkészek vitték el. Ez nagy tiszteletet szerzett a cserkészeknek az osztályban.”–írta Szerb Antal. SZERB 2001. 20.

<sup>25</sup> HULLIER é.n. 5. Kézirat.

<sup>26</sup> A cserkészek hősi halottainak emlékét őrzi az az eredetileg a volt budapesti, Nagy Sándor utcai [ma V. kerület Nagy Sándor József utca] székház falán lévő márvány emléktábla, melyet ma a Gödöllői Városi Múzeum őriz. GVM MCSGY. Az első áldozat a Kadimah parancsnoka volt. Dömény Lajos 1914. szeptember 6-án hunyt el Lembergnél. A mozgalom 150-nél több tagot vesztett el a világháborúban. Minden csapat számon tartotta halottait. Lásd például Piarista Levéltár V. 11. 2. BKG Cserkészcsapat iratai. A csapat I. világháborús hősi halottjaira vonatkozó iratok.

<sup>27</sup> KÁPOLNAI 1935. 7.

<sup>28</sup> Az Igazoló lap – igazolvány – szövege: „IGAZOLÓ arról, hogy Schimatschek János a Budapesti Önkéntes Mentő Egyesületnek hadügyi szolgálatában áll. Budapest, 1914. évi augusztus hó. Dr. Kovách Aladár kir. tan. igazgató-főorvos”. A lapot az

A BKG tagok a Szociális Missziótársulat Alkotmány utcai irodáján jelentkeztek.<sup>29</sup> A pályaudvarokon a sebesültek kivagonírozásában, ellátásában, tolmácsolásban, segédkeztek napi 24 órán keresztül. A Keleti pályaudvaron az élelmiszerek kirakodását végezték, levelet írtak a sebesült katonák helyett.<sup>30</sup> Részt vettek a karitatív gyűjtési munkákban. Iskolaidőben is folytatták a munkát Budapesten és a vidéki városokban (Szekszárdon, Ungváron, Balassagyarmaton, Kecskeméten) egyaránt. Az önként vállalt és jól elvégzett folyamatos munkának és a párhuzamosan zajló tagtoborzásnak meg lett az eredménye. A sajtónak állandó szereplőivé váltak az aktívan tevékenykedő cserkészek. A háborús nehézségek ellenére nőtt az érdeklődők száma, új csapatok alakultak. Tovább folyt belső életük szervezése. 1915 januárjától jelent meg a BIK Híradó. Havonta kiadott számai a vidéki városokba, sőt még a harctérre is eljutottak.<sup>31</sup> A cserkészek gondoskodtak saját tagjaikról is. A saját szervezésben megtartott könyvkötő, asztalos tanfolyamokon elsajátított ismeretek segítették kiegészítő jövedelemhez juttatni a diákokat, kik így támogatták családjukat és a csapatpénztár is bevételhez jutott.<sup>32</sup>

Am a problémák is hamar jelentkeztek. A tehetséges vezetők a frontra kerültek, helyetteseik – sokszor idősebb diákok – nehezen látták el a tennivalókat. Míg Sík Sándor tábori lelkészként szolgált, cserkészeit tanártársa, Schütz Antal vezette tovább. Schütz így számol be erről: „Vasárnap megkezdem cserkészkapitányi tevékenységemet, de érzem, hogy csak afféle polgárőrségi parancsnok vagyok.”<sup>33</sup> Néhány nappal később egyenesen így fogalmaz: „A cserkészségre nem vagyok eléggé rátermett; ketten együtt tennénk ki egy jó vezért.”<sup>34</sup>

---

egyesület és a BKG csapata is lepecsételte. Piarista Levéltár (a továbbiakban: PL) V. 11. 2. BKG Cserkészcsoport iratai.

<sup>29</sup> A Szociális Missziótársulat Szeretet Szövetségének ún. Szolgálatteljesítő Irodája működött az V. kerület Alkotmány u. 14. szám alatt. PL V. 11. 2. BKG Cserkészcsoport iratai.

<sup>30</sup> KÁPOLNAI 1935. 9–24.

<sup>31</sup> Egerben és Nagykanizsán az újságban közölt útmutatások alapján kezdték meg az őrsi munkát, szervezték meg az első csapatokat. N. N. 1938. 31.

<sup>32</sup> N. N. 1923. 24.

<sup>33</sup> Schütz Antal levele Budapestről Sík [!] Sándor tábori lelkésznek Pertovaradinba [Pétervárad, Szerbia]. 1915. február 19. PL IV. 133. Sík Sándor Gyűjtemény 41, 36.d.

<sup>34</sup> Schütz Antal levele Sík Sándornak. 1915. február 22. PL IV. 133. Sík Sándor Gyűjtemény 41, 36. d.

Természetesen e feladatát is igyekezett ellátni, itt nem szűnt meg a csapatélet.

A főváros kivételével a csapatok teljesen önállóan működtek, nem ismerték egymás munkáját. Bár a Szövetség létezett, nem volt egy szervezete sem, amely összefogta volna a magyar cserkészeket.<sup>35</sup> Végül 1917-ben megalakult a Magyar Cserkészcsapatok Háborús Bizottsága. Feladata a csapatok vezetőségei közti kapcsolat kialakítása, az alapítások elősegítése, a háború alatti fejlődés biztosítása volt. Egységesítették az igazolványt, a jelvényeket, közös ünnepséget rendeztek.<sup>36</sup> A Háborús Bizottság vezetőségét kezdettől fogva belső ellentétek jellemezték. Ennek ellenére szervezeten és hasznosan működött egészen a Magyar Cserkész Szövetség 1918. évi megalakulásáig.<sup>37</sup>

Az 1918. esztendő a cserkészmozgalom számára a háború korábbi éveivel hasonlóan zajlott. A meglévő csapatok tovább végezték önkéntes munkájukat, lehetőségeikhez mérten megtartották a táborokat, kirándulásokat. A mozgalom életképességét bizonyítandó új csapat is alakult, a Magyar Evangélikus Diákszövetség Bethesda csapata. Több működő csapat taglétszáma is növekedett. Megmaradt a cserkészszajtó, igaz 1918 őszén már a különböző kiadványokat összevonva csak a Cserkészlet című lap jelent meg.<sup>38</sup> Ebben az évben, augusztus 25-én mutatták be az első magyar cserkészfilmet, amit a BIK nyári nagytáborában forgattak. A csapattörténeti visszaemlékezések az őszirózsás forradalmat a napról-napra történő változások miatti bizonytalanság, a csapatélet szempontjából pedig a belső fegyelem lazulásának időszakaként élték meg.<sup>39</sup> Decemberben újra alakult Magyar Cserkész Szövetség, hozzáláttak a szervező munkához. 1919 januárjában összeállították a vezető tisztségviselő jelöltek listáját, gazdasági munkatervet készítettek, március 9-re közgyűlést

---

<sup>35</sup> A BIK II. Vezér Őrs sajtóirodájának jelentése. MNL OL MCSL P1349. 1917.

<sup>36</sup> 1917. október 14-én jótékonysági ünnepélyt rendeztek a Hűvösvölgyben.

<sup>37</sup> A bizottság 1918. november 1-től Magyar Cserkészcsapatok Intéző Bizottsága néven működött tovább a Magyar Cserkész Szövetség december 1-i megalakulásáig. A december 1-i dátumra vonatkozóan primer forrás nem maradt fenn, legkorábbi közlője Sík Sándor. SÍK 1922. 323. A Szövetség megalakulását Gergely Ferenc 1919. március 9-re teszi. GERGELY 1989. 41.

<sup>38</sup> Az 1915-től létező B. I. K. Híradó és a következő évtől megjelenő Légy résen című csapatlap, illetve az 1918 elejétől kiadott Cserkészélet olvadt egybe. SÍK 1922. 324–325.

<sup>39</sup> Lásd például HULLIER é. n. 7.



szerveztek.<sup>40</sup> A közgyűlés napján a BIK nagy ünnepséget tartott, ahol az új csapattagok fogadalmat tettek, s ismét bemutatták a cserkész-filmet.<sup>41</sup>

A Tanácsköztársaság alatt azonban a fejlődés lehetősége megszűnt. A cserkészcsapatokat feloszlatták. A diákok nagy része titokban mégis folytatta az őrsi munkát, vidéki táborozást is tartottak. Több csapat vezetője elmenekült a fővárosból, a meglévő cserkészotthonok, felszerelések nagy részét szocializálták. A BIK még március végén megalakította a Szülők Tanácsát, melynek segítségével tovább tudtak dolgozni.<sup>42</sup> Míg a legtöbben civil ruhában éltek tovább cserkészéletüket, néhány őr a Közoktatási Népbiztosság elképzeléseinek megfelelően egyesített csapatban úttörőként folytatta tovább a hétköznapiakat. Ők augusztus 1-e után ismét a régi csapatokba kerültek vissza.<sup>43</sup> Ennek az időszaknak a legfontosabb vesztesége talán a meglévő, bár csekély kapcsolatrendszernek a stagnálása, visszafejlődése volt: „Kedves Jóska! Mi van veletek Bpsten. Az ember nem tud rólatok semmit. Mi itt vidéken azt sem tudjuk, hogy van-e valami országos központunk, vagy nincs?” – írta egy miskolci cserkész Budapestre.<sup>44</sup>

A 1919. szeptember 21-én újra megalapították a szövetséget Magyar Cserkészszövetség néven. Az alapításban ismét nagy szerepet kaptak a diákok, a frontot túlélte vezetők és a Háborús Bizottság néhány tagja. Még ebben az esztendőben két új csapat is alakult a fővárosban, a Bocskai és az Akarat Cserkészcsapat.<sup>45</sup>

---

<sup>40</sup> Az 1919. évi január hó 20-án tartott intéző-bizottsági ülés jelölése, Magyar Cserkész Szövetség gazdasági munkaterve, Körlevél a magyarországi cserkészcsapatokhoz. MNL OL MCSL P1349. 1919.

<sup>41</sup> Meghívó. MNL OL MCSL P1349. 1919.

<sup>42</sup> Ekkor alakult meg az első leánycserkész csapat is Kemény Adél vezetésével. Természetesen nem feledkezhetünk meg a Tanácsköztársaság női szerepvállalással kapcsolatos intézkedéseinek a mozgalomra gyakorolt esetleges hatásáról sem.

<sup>43</sup> Ilyen volt a BKIE Petőfi Úttörőcsapata vagy az Erős Gusztáv Úttörőcsapat, mely három csapatból jött létre.

<sup>44</sup> A levél így folytatódik: „Adjál választ e kérdésekre.: „Mi van most „M. CS. O. SZ.” vagy „H. B.”? Mit csináltok a felszerelésekben lévő katonai dolgokkal? Milyen egyetértés van a bpesti csapatok között? Mily irányban dolgoztok?..” MNL OL MCSL P1349. 1919.

<sup>45</sup> A Bocskai a Budai Császári és Királyi Felsőreál Iskola – 1920 után Toldy Ferenc Gimnázium – csapata lett, míg az Akarat csapatát a X. kerületi Állami Főgimnáziumban – mai nevén a Szent László Gimnázium – alapították.

A Magyar Cserkészszövetség megalakulásával megkezdődött a mozgalom hazai virágkora. Az alapelvek nem változtak. A cserkésztvény 10 pontját átfogalmazták, legfontosabb mondanivalója, értékrendje és világszemlélete megmaradt.<sup>46</sup> Ezek az eszmék jól alkalmazhatókká váltak a két világháború közti Magyarország ifjúságpolitikájában.

A nagy háború, majd az őszirózsás forradalom, a Tanácsköztársaság alatt a cserkészek bizonyították, hogy a nehéz körülmények között sok fiatalnak fogódzót, menedéket jelentett a mozgalomhoz való tartozás. A közös programok, a munka, egymás segítése erőt adott a közösség tagjainak, ezért végezték szorgalommal a karitatív munkát, tartottak őrsi órát, kirándulást az utolsó időkben is. A világháború végére a cserkészlet társadalmi megítélése megváltozott. Elnyerték a pedagógusok korábban nélkülözött támogatását.<sup>47</sup> A mozgalom élére a Horthy-korszak társadalmi elitjének olyan multipozíciós tagjait sikerült megnyerni, mint gróf Teleki Pál vagy gróf Khuen-Héderváry Károly. A cserkészlet sikerét, 1920 utáni térhódítását, amely elsősorban továbbra is a polgári rétegekhez kapcsolódott, az immár meglévő társadalmi és politikai támogatottság mellett leginkább az adta, hogy a fiatalok igényeinek megfelelő közösséget teremtett. Az akkori cserkészek legalább is így éltek ezt meg:

„1921-ben tettem cserkészfogadalmat. Jómódú szüleim kényeztettek, mindentől óva neveltek és bizony 1921. évi első cserkész táborom ezt az életemet alaposan megváltoztatta. A cserkész táborban tanultam meg dolgozni, túrni és helytállni magamért minden körülmények között. Megtanultam megbecsülni társaimat és a társaimtól kapott segítséget. A cserkészlet tanított meg megelégedettnek lenni sorsommal és

---

<sup>46</sup> 1. A cserkész egyenes lelkű és feltétlenül igazat mond. 2. A cserkész híven teljesíti kötelességeit. (Isten, haza és embertársai iránt) 3. A cserkész ahol tud, segít. 4. A cserkész minden cserkésztestvérének tekint. 5. A cserkész másokkal szemben gyengéd, magával szemben szigorú. 6. A cserkész szereti a természetet, jó az állatokhoz és kíméli a növényeket. 7. A cserkész feljebbvalóinak jólélekkel és készségesen engedelmeskedik. 8. A cserkész vidám és meggondolt. 9. A cserkész takarékos. 10. A cserkész testben-lélekben tiszta.

<sup>47</sup>A Magyar Tanárok Nemzeti Szövetségének levele a vallás és közoktatási miniszterhez. MNL OL MCSL P1349. 1920.

hinni abban, hogy munkánkra – legyen az nagy vagy kicsi – a közösségnek szüksége van...”<sup>48</sup>

## IRODALOM

BADEN-POWELL, Lord R. S. of Gilwell

1908 *Scouting for Boys. A Handbook for Instruction in Good Citizenship.* London.

BALÁZSI József (összeáll.)

1910 *A kegyes-tanítórend vezetése alatt álló Nagybecskereki községi Főgimnázium értesítője.* Nagybecskerek.

GERGELY Ferenc

1989 *A magyar cserkészlet története 1910–1948.* Göncöl Kiadó, Budapest.

HULLIER Márton

é. n. *A budapesti piarista cserkészcsapat története.* Budapest. Kézirat. Piarista Levéltár V. 11. 2. BKG Cserkészcsapat iratai.

KÁPOLNAI József

1935 *A magyar cserkészlet krónikája.* II/1. kötet. Kolozsvár. OSZK Quart. Hung. 4283.

KÖHLER Ferenc

1985 *Kerületi Nagytábor. 75 éves a magyar cserkészlet. Összeállította a Magyar Cserkészszövetség kerületi szerkesztőbizottsága Köhler Ferenc cst. vezetésével.* München.

---

<sup>48</sup> MÁRAI 1943. 14–15.

MÁRAI György, dr.

1943 *Mit köszönhetek a cserkésznek? (Férficserkészek vallomásai)*. Magyar Cserkészmozgalom, Budapest.

P. MIKLÓS Tamás

1997 „Ifjúsági szerveződések évszázada?” *Új Pedagógiai Szemle* 47. évf. 11. sz. november. 35–43.

N. N.

1938 *Jubileumi BIK Híradó Szent István évében 1913–1938*. Bethlen Gábor Nyomda, Budapest.

N. N.

1923 *Tíz év. Emléklapok a Budapesti Kegyesrendi Főgimnázium cserkészcsapatának tízéves ünnepére*. Összeállította: A Parancsnokság. Budapest.

SÍK Sándor

1922 *Magyar cserkészvezetők könyve*. Magyar Cserkészszövetség, Budapest.

SZERB Antal

2001 *Naplójegyzetek (1914–1943)*. Magvető Könyvkiadó, Budapest.

TELL Anasztáz, dr.

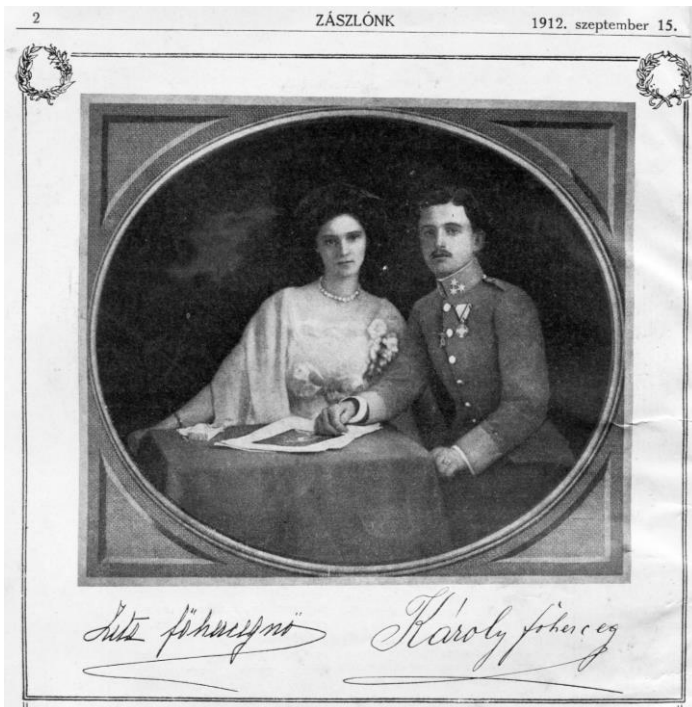
1914 *A pannonhalmi Szent Benedek-rend Pápai Kath. Főgimnáziumának értesítője az 1913/14. iskolai évről*. Közzéteszi: Dr. Tell Anasztáz, igazgató. Pápa, 1914.

## FORRÁSOK

Piarista Levéltár V. 11. 2. *BKG Cserkészcsapat iratai*, IV. 133. *Sík Sándor Gyűjtemény*.

## EFFECT OF THE FIRST WORLD WAR IN THE HUNGARIAN SCOUT MOVEMENT

In our country, the Great War broke out a few scouts established in the capital and major provincial cities. A large part of society puzzled disapproval at them. During World War I a lot of scouts in the hinterland have undertaken voluntary work, the older guys were soldiers. Despite the difficulties, they worked unselfishly, helped each other until the end of the war, and during the revolution. Thanks to the work by the end of World War I social perception of Scouting has changed. They won the educators, the social elite and political support. The success of Scouting, in 1920 after the expansion, in addition to the already existing social and political support mainly from the fact that the needs of young people created a proper community.



Károly főherceg és Zita képe a Zászlónkban  
(papi hagyatékából)